

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าชิ้นทิวมุกจกดาว
แบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี

**Transferring Processes of Wisdom in Phasin Thiw Mook Jok Dao
Weaving based on the Ubon Ratchathani City Court Style**

ประกายทิพย์ พิชัย^{1*} / ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม² / นเรศ ชันชะรี³ /

ชรธรรม์ศฤง อินทนาม⁴ / สุทธิพงษ์ สุทธิลักษณ์กุล⁵

Prakaithip Pichai / Narongrith Intanam / Nares Kantaree /

Thatsarin Intanam / Suttipong Soottilakmuneekool

^{1*} คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University

*Corresponding's author email: prakaitip888@gmail.com

²⁻⁴ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University

⁵ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

Received: June 16, 2023

Revised: December 9, 2023

Accepted: December 15, 2023

DOI:

บทคัดย่อ

การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าชิ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี โดยกลุ่มสตรีผู้สูงอายุสืบสานภูมิปัญญามีปรากฏในบ้านหนองบ่อ จังหวัดอุบลราชธานี หากไม่ถ่ายทอดไว้อาจเลือนหาย ผู้มีส่วนร่วมเป็นสตรีผู้สูง อายุ 5 คน รวบรวมข้อมูลโดย บันทึกการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์และการบันทึกการจัดเวที การระดมความคิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การศึกษาพบว่า พื้นที่เป้าหมายมีประเด็นปัญหาการขาดผู้สืบทอดการทอผ้าชิ้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดความเข้าใจร่วมกัน จึง

กำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานที่สามารถถ่ายโอนทักษะทำให้ได้กระบวนการและทดลองใช้กับนักศึกษา คณะครุศาสตร์ 16 คน พบว่า นักศึกษามีความรู้ ทักษะและ ทักษะ ก่อนและหลังการใช้กระบวนการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกระบวนการ มี 2 รูปแบบ คือ 1) การถ่ายทอดโดยผู้สูงอายุสาธิตก่อน และผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามจริง และ 2) การบันทึกความรู้เป็นลายลักษณ์อักษร ได้สรุปและรายงานผล โดยจัดเวทีคืนข้อมูลแก่ชุมชนและเผยแพร่ผ่านเครือข่ายชุมชน

คำสำคัญ: กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา, ชุมชนที่ยั่งยืน, ผ้าชั้นทิวมุกจอกดาว

Abstract

The processes of wisdom transfer for weaving Phasin Thiw Mook Jok Dao base on Ubon Ratchathani City Court Style were developed by a group of elderly women in Nong Bo village, Ubon Ratchathani Province, and these women have passed on the weaving wisdom. If type of sarong weaving was not passed on, this wisdom might be lost. The participants consisted of elderly women. Data was collected through group discussions, interviews, and recorded brainstorming sessions. Content analysis was used to analyze the data obtained. The research results showed that a lack of successors in the art of silk weaving was found in the research area. Regarding this, all involved parties shared a mutual understanding of the situation, and they set the clear objectives together for transferring the weaving wisdom. Consequently, these processes were developed and tried out with 16 students of the Faculty of Education. It was found that their knowledge, attitudes, and skills before and after using these processes were significantly different at the statistical level of .01. In addition, the two processes were found: 1) wisdom transfer was demonstrated by expert elderly, and learners practiced the weaving skills by

themselves. 2) For recording knowledge in a writing form, the results were summarized and reported by organizing a forum in order to return information to the community and to disseminate it via the community networks.

Keywords: process of transferring wisdom, sustainable community, Phasin Thiw Mook Jok Dao

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกเผชิญวิกฤตการณ์การเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว รุนแรง ทั้งด้าน เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี รวมทั้งสิ่งแวดล้อม การพัฒนาประเทศจึงต้องสร้าง ภูมิคุ้มกันในมิติต่าง ๆ ทำให้เกิดการพลิกผันจากกระแสหลักสู่กระแสพื้นบ้านในการ พึ่งพาตนเองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถช่วยแก้ปัญหาให้ประเทศขับเคลื่อนสู่ ความแข็งแกร่งและยั่งยืนได้ แม้เศรษฐกิจดี หากการพัฒนาไม่เกิดความสมดุล สังคมก็มี ปัญหา ยุทธศาสตร์ที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สังคม อันเป็นฐานที่มั่นคงของ ประเทศ คือ การพัฒนาคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่น Wongchaum (2011) องค์กรความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนทางศิลปะ วัฒนธรรมที่มีศักยภาพที่นำมาใช้ประโยชน์ บนพื้นฐานการอนุรักษ์ความเป็นไทยสู่ชนรุ่นหลังสร้างภูมิคุ้มกันในระดับชุมชน จัดการความเสี่ยงและปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของโลกสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

ประเทศไทยมีมรดกสำคัญที่ทรงพลัง โดดเด่น มีจุดแข็งด้านศิลปะ วัฒนธรรม ท้องถิ่นที่สืบทอดนับร้อยปีคือ ผ้าทอมือ อันเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีหลักฐานการ สืบทอดถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะจังหวัดอุบลราชธานีมีผ้าชิ้นใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์มรดก จากบรรพบุรุษ คือ ผ้าชิ้นทิวมุกกดาว เป็นผ้าชิ้นอัญญาางที่มีชื่อเสียงมานาน ปรากฏ หลักฐานที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชหัตถ เลขา ชมเชยความงามของผ้าเยียรบับลาวจากเมืองอุบลราชธานี ที่ส่งมาทูลเกล้าฯ ถวาย ผ่านกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ความว่า “ถึง สรรพสิทธิ ด้วยได้รับหนังสือลงวันที่ 13 มกราคม ส่งผ้าเยียรบับลาวมาให้ฉัน ได้รับแล้ว ผ้านี้ทอดีมาก เขียงใหม่สู้ไม่ได้เลย ถ้าจะยูให้ทำมาขายคงจะมีผู้ซื้อ ฉันจะรับเป็นนายหน้า ส่วนที่ส่งมาจะให้ตัดเสื้อ ถ้ามี่

เวลาจะถ่ายรูปให้ดู แต่อย่าตั้งใจคอย เพราะจะถ่ายเมื่อใดบอกไม่ได้” จากข้อความพระราชหัตถเลขาแสดงให้เห็นว่า ฝีมือช่างถ่ายภาพอุบลราชธานีงคงมาควรค่าต่อการสืบทอดให้ดำรงไว้ Samanchat (2020)

ปัจจุบันผ้าขึ้นทิวมุกจกดาเป็นรูปแบบผ้าทอตามแบบเจ้านายฝ่ายหญิงระดับอัญญา นาง มีความงาม โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ โดยมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผู้สูงอายุที่สืบสานภูมิปัญญาทอผ้าขึ้นทิวมุกจกดาแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี ที่มีภูมิความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญสั่งสมประสบการณ์ พัฒนาลวดลาย สีสรรให้โดดเด่นแสดงเอกลักษณ์สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย เชื่อมโยงประวัติความเป็นมาไม่มีชาติไหนเหมือน หากไม่ได้รับการถ่ายทอดสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้านี้ไว้ อาจเลือนหายไปพร้อมกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ โยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา ได้รับความเห็นชอบตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2542 โดยให้ภูมิปัญญาเป็นฐานรากและเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาคน และพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ระบุวิสัยทัศน์ของนโยบายนี้ไว้ว่า “ภูมิปัญญาไทย จะได้รับการฟื้นฟู และนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยถือเป็นส่วนสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการศึกษาสำหรับคนทั้งชาติ และเป็นไปเพื่อเน้นคุณค่าทางจิตพิสัยนำไปสู่คุณภาพอย่างยั่งยืน จนเกิดเป็นพลังขับเคลื่อนสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาคน และสังคมตามแนวทางที่เหมาะสมกับประเทศไทย” Office of the Education Council (2008)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการถ่ายทอดการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกดาแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี ของสตรีผู้สูงอายุ เพื่อสืบทอดความรู้ภูมิปัญญา โดยมีชุมชนเป็นฐาน ให้สืบสานต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรมสู่ความยั่งยืน โดยมุ่งเชื่อมโยงการเรียนรู้จากกลุ่มสตรีผู้สูงอายุสู่แก่นักศึกษาคณะครุศาสตร์ ที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งจะกระตุ้นให้เห็นคุณค่า ความหมาย ตระหนักถึงความสำคัญกับการส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรมของภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นทิวมุกแบบเจ้าเมืองอุบล

ราชธานี อีกทั้งสถาบันอุดมศึกษาได้สืบสานภูมิปัญญา ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม นอกจากนั้นยังมีประโยชน์ในการนำมีความรู้ ทักษะ การทอผ้าขึ้น ไปประยุกต์ ถ่ายทอดให้นักเรียนได้ในอนาคต หรือช่วยให้เกิดอาชีพที่สอง ส่งผลในการพัฒนาประเทศที่ขับเคลื่อนให้เติบโต สามารถสร้างเม็ดเงินเข้าสู่ประเทศที่เกิดจากการส่งเสริมพัฒนาให้เป็นธุรกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ขยายผลรวมเป็นอุตสาหกรรมขยายย่อมในอนาคต สร้างความเข้มแข็งยั่งยืนของประเทศโดยรวมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

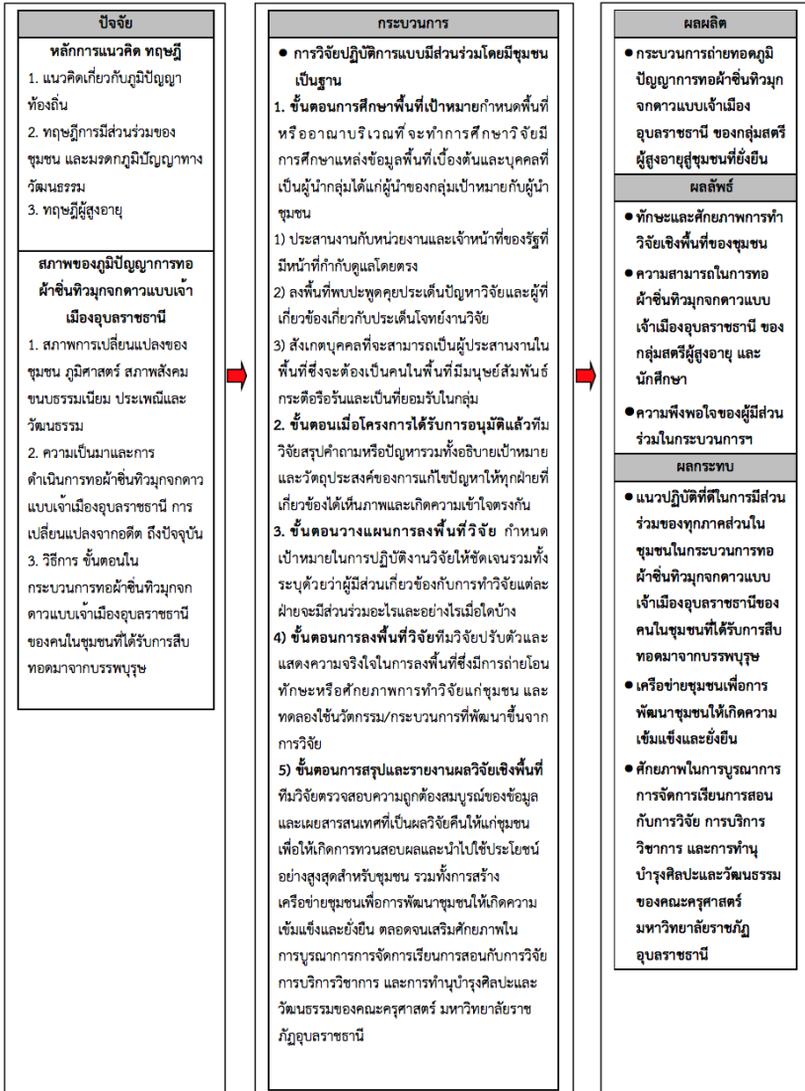
1. เพื่อพัฒนาระบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกควาแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานีของสตรีผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกควาแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานีของสตรีผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวทางการดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและชุมชนเป็นฐาน (Participatory Action Research: PAR) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งการแก้ปัญหาในการพัฒนา และเป็นการวิจัยที่ดำเนินด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นวิธีการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมวิจัยที่มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย โดยผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าด้วยกันเพื่อได้องค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยคณะวิจัยและชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัยรวมทั้งร่วมตรวจสอบและรับประโยชน์ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centered Development)

ภาพ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

ด้านพื้นที่ กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ที่มี การทอผ้าฝ้ายขึ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี ส่วน**ด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล** การ เก็บรวบรวมข้อมูล เลือกรวมชนบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สมาชิก ในกลุ่มสตรีผู้สูงอายุผู้ทอผ้า ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับ นโยบายและการส่งเสริมสนับสนุนการทอผ้า ได้แก่ พัฒนาชุมชนจังหวัด และเกษตร จังหวัด และ**ด้านเนื้อหา/ตัวแปรที่ศึกษา** คือ 1) บริบทชุมชน ชนบทธรรมนิยม ประเพณี และวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาการทอผ้าขึ้นทิว มุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี เช่น อุปกรณ์สำคัญในการทอผ้า การเลี้ยงไหม และ กระบวนการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี 2) วิธีการทอผ้าขึ้นทิวมุก จกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี วิธีการ ขั้นตอนการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้า เมืองอุบลราชธานีของคนในชุมชนที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ลวดลายและอัตลักษณ์ ดั้งเดิมที่กำลังจะสูญหาย นำมาทำให้เกิดคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ ต้องร่วมกันอนุรักษ์ให้ยั่งยืน และ 3) ผลการใช้กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอ ผ้าขึ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี ของกลุ่มสตรีผู้สูงอายุ ในประเด็น ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และทักษะหรือการปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาคณะครุ ศาสตร์ที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 ที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย โดยไม่เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในรายวิชาที่ผู้วิจัย รับผิดชอบในการสอนของปีการศึกษา 2565

กำหนดกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการถ่ายทอดการทอ ผ้าขึ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี อาสาสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มสตรีผู้สูงอายุ บ้านหนองบ่อ ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกดาว 5 คน โดยใช้ เทคนิคแบบบอลล์หิมะ (Snowball Sampling Technique) มีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็น สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองบ่อ อายุ 60 ปีขึ้นไป มีองค์ความรู้ ความ เชี่ยวชาญในการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบล และมีความสมัครใจเข้าร่วม การวิจัย โดยลงนามยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนเกณฑ์การคัดออก คืออาสาสมัคร บอกละเลิกการเข้าร่วมการวิจัยย้ายออกจากพื้นที่ หรือเสียชีวิต

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาผลการใช้กระบวนการฯ ได้จากการสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย 20 คน จากนั้นสุ่มอย่างง่าย (Simple Sampling Technique) ได้กลุ่มตัวอย่าง 16 คน เป็นกลุ่มทดลอง เป็นจำนวนขนาดตัวอย่างที่เพียงพอในการวิจัยเชิงทดลอง ที่ควรมีอย่างน้อย 15 คนต่อกลุ่ม Mcmillan and Schumacher (2010) มีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 อายุ 18 ปีขึ้นไป สมัครใจเข้าร่วมการวิจัยโดยลงนามยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในรายวิชาที่ผู้วิจัยรับผิดชอบในการสอน ของปีการศึกษา 2565 เกณฑ์การคัดออก คือ อาสาสมัครบอกเลิกการเข้าร่วมวิจัย ลาออกจากคณะครุศาสตร์ หรือลาออกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี หรือเสียชีวิต การวิจัยนี้มีการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่างโดยการตรวจสอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ระยะเวลาในการวิจัยการวิจัยครั้งนี้กำหนดระยะเวลา 1 ปี เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2565 ถึง เดือนมิถุนายน 2566

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการจัดเวทีการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนากระบวนการ ทำให้ได้กระบวนการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถ่ายทอดการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี

เครื่องมือการวิจัย

1. การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี มีเครื่องมือในการวิจัย คือ 1) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ระหว่างผู้วิจัยกับสมาชิกกลุ่มกลุ่มสตรีผู้สูงอายุที่ทอผ้า 2) แบบการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล เพื่อให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยผู้สัมภาษณ์กำหนดประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย และ 3) แบบบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการจัดเวทีการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในการพัฒนากระบวนการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี ได้กระบวนการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี ของกลุ่มสตรีผู้สูงอายุ

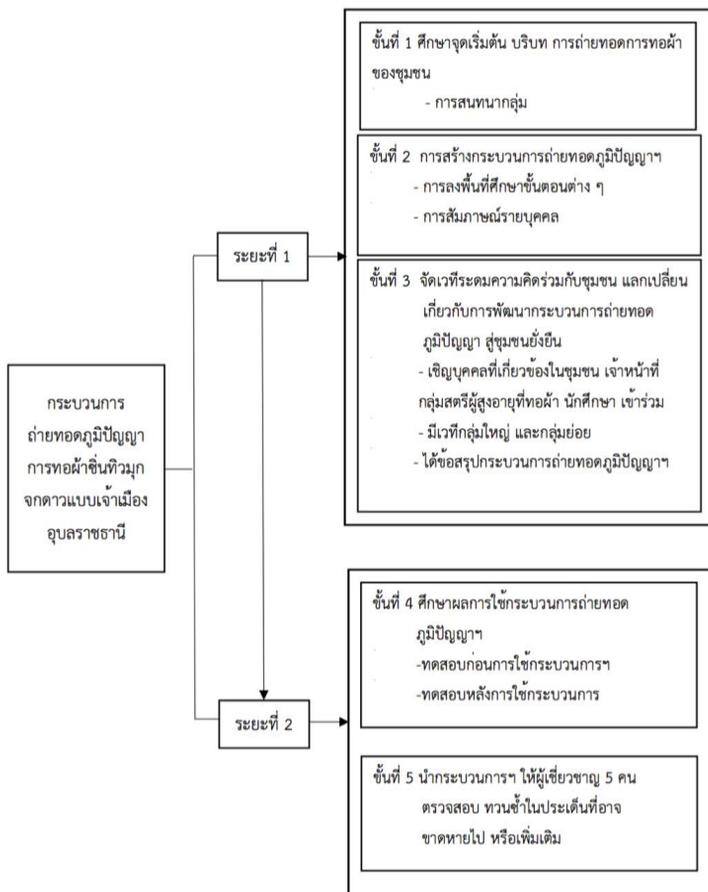
2. การศึกษาผลการใช้กระบวนการฯ มีเครื่องมือ คือ 1) เครื่องมือในการจัดกระทำทดลอง คือ กระบวนการทอผ้าชิ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานีของกลุ่มสตรีผู้สูงอายุ 2) แบบประเมินผลการเรียนรู้กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าชิ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานีของกลุ่มสตรีผู้สูงอายุ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยชุมชนเป็นฐาน ตามผลการสังเคราะห์รูปแบบวิจัยของ Rabinowitz (2013) โดยมีขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าชิ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี ของกลุ่มสตรีผู้สูงอายุ จากนั้นศึกษาผลการใช้กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าชิ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี ของกลุ่มสตรีผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินไปพร้อมกับ การเก็บรวบรวมข้อมูล ในแต่ละครั้ง มีการจดบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด จัดหมวดหมู่ ประเด็นที่ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น คือ 1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูล โดยตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล ให้ตรงตามประเด็นวัตถุประสงค์การวิจัย โดยตรวจสอบข้อมูลเชิงเนื้อหา ทั้งการจดบันทึก การบันทึกเสียงและภาพที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาแปลความหมายตามประเด็นที่กำหนด จัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล เชื่อมโยงประเด็นให้สัมพันธ์กัน จากนั้นตรวจสอบความถูกต้อง และนำเสนอโดยการพรรณนา และ 2) ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์เปรียบเทียบในกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังใช้กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าชิ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี ใช้สถิติแบบกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (*t*-test for Dependent)

ภาพ 2

ขั้นตอนการศึกษา

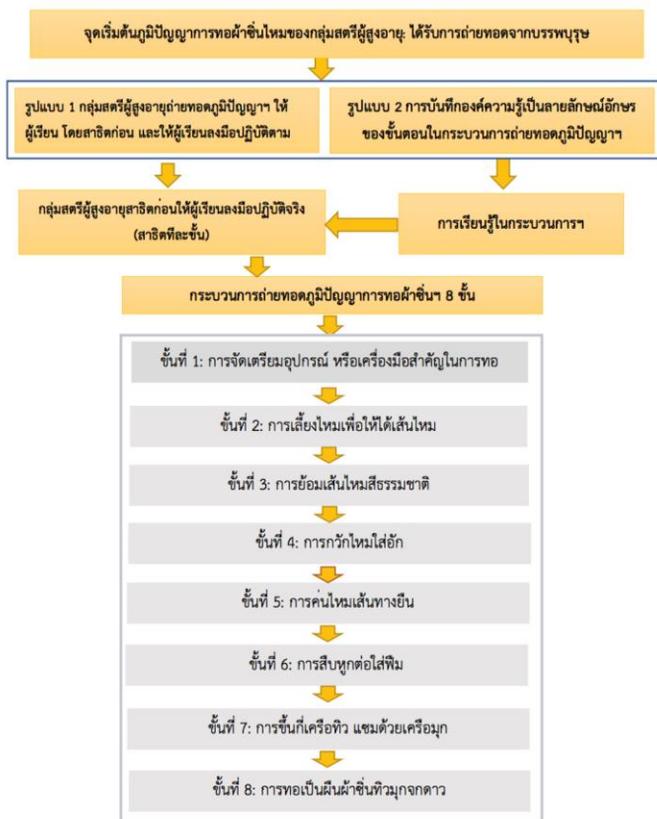
ผลการวิจัย

ผลการวิจัยปรากฏว่า 1) การศึกษาพื้นที่เป้าหมายสามารถระบุประเด็นปัญหาวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยพื้นที่เป้าหมายคือ บ้านหนองบ่อ อำเภอมืองอุบลราชธานี ซึ่งเดิมตั้งรกรากบริเวณชุมชนบ้านแค แต่เกิดโรคระบาด ชาวบ้านในชุมชนบ้านแคจึงย้าย

มาก่อตั้งเป็น “บ้านหนองบ่อ” ขึ้นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจุดเริ่มต้นของภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของบ้านหนองบ่อเพื่อให้สมาชิกในบ้านได้ใช้ ผู้ทำหน้าที่หลักในการทอผ้าไหมจะเป็นคนแก่ ส่วนสาว ๆ อาจออกไปทำสวน ทำนา หรือหลังฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว หากสาว ๆ ว่าง ก็จะมาช่วยคนแก่ทอผ้า ถ่ายทอดการทอผ้าได้ส่งต่อผ่านรุ่นสู่รุ่น แต่ปัจจุบันผู้หญิงสาวในหมู่บ้านไปนิยมทอผ้าแล้ว โดยออกไปทำงานอื่น เช่น รับจ้างทั่วไป รับราชการ พนักงานต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้การสืบสานต่อยอดการทอผ้าขึ้นทิวมุกซึ่งมีขั้นตอนการทอซับซ้อน ทอยาก เริ่มสูญหาย ดังนั้นประเด็นปัญหาคือ ขาดผู้สืบทอดการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกควาแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานีจากผู้สูงอายุ 2) ทำความเข้าใจร่วมกันทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เกิดความเข้าใจตรงกันในการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกควาแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี 3) การวางแผนลงพื้นที่วิจัยทำให้สามารถกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานวิจัยให้ชัดเจนว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายมีส่วนร่วมอะไร อย่างไร เมื่อใดบ้าง 4) ผลการดำเนินการลงพื้นที่วิจัยทำให้ถ่ายโอนทักษะหรือศักยภาพการทำวิจัยแก่ชุมชน ทำให้ได้กระบวนการถ่ายทอดฯ และทดลองใช้กระบวนการถ่ายทอดที่พัฒนาขึ้น กับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และการสรุปและรายงานผลโดยจัดเวทีคืนข้อมูลแก่ชุมชนและเผยแพร่ผ่านเครือข่ายชุมชน โดยมีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เป็นส่วนขยายเครือข่ายเพิ่มเติม เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งยั่งยืน โดยการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนกับการวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นทิวมุกจกควาแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี ของกลุ่มสตรีผู้สูงอายุสู่ชุมชนยั่งยืน มี 2 รูปแบบ ดังภาพ 3

ภาพ 3

ขั้นตอนในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าชิ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานีของกลุ่มสตรีผู้สูงอายุ

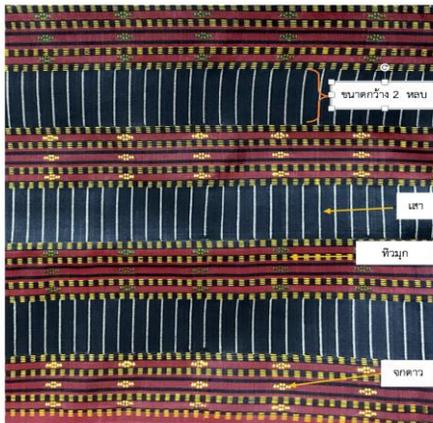
1. การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าชิ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี ของกลุ่มสตรีผู้สูงอายุ สรุปผลได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 กลุ่มสตรีผู้สูงอายุถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าชิ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี โดยวิธีการอธิบาย การแนะนำ และสาธิตก่อนให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามจริงในแต่ละขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมอุปกรณ์ หรือเครื่องมือการทอ

2) การเลียงไหม 3) การข้อมเส้นไหมจากสิทธรมชาติ 4) การกวักไหมใส่อ๊ก 5) การคั่นไหมเส้นทางขึ้น 6) การสับหูกต่อใส่ฟืม 7) การขึ้นกี่เครื่องทิว แชมเครื่องมุก และ 8) การทอเป็นผืนผ้าซิ่น ซึ่งในแต่ละขั้น ผู้สูงอายุต้องสาธิตวิธีการให้ผู้เรียน ก่อนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และรูปแบบที่ 2 การบันทึกความรู้เป็นลายลักษณ์อักษรของขั้นตอนในกระบวนการไว้ในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในการกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาฯ 8 ขั้นตอน ดังนี้ **ขั้นที่ 1 การจัดเตรียมอุปกรณ์ หรือ เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการทอ** ได้แก่ กี่ทอผ้า หรือ หูกทอผ้า ไม้กระดาก กี่ ไม้กำพัน หรือ ไม้ม้วนผ้าทอ ฟืม ไม้เหยียบฟืม หรือ เหยียบหูก กระสวย หลักมือสำหรับคั่นไหมเส้นขึ้น กง หรือ หลา อ๊ก ไม้คอนอ๊ก ไม้คั่นหมี่ **ขั้นที่ 2 การเลียงไหมเพื่อให้ได้เส้นไหม** แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ 1) ระยะใบ้ 2) ระยะตัวนอน 3) ระยะดักแค้ และ 4) ระยะผีเสื้อ สำหรับเส้นไหมสำหรับนำไปทอ แบ่งเป็น 2 ชนิดคือ 1) เส้นไหมพุ่ง (Warp) ส่วนใหญ่สาวด้วยมือ มี 3 ชนิด คือ เส้นไหมหนึ่ง หรือเส้นไหมยอด เส้นไหมสอง หรือเส้นไหมสาว และเส้นไหมสาม และ 2) เส้นไหมขึ้น (Weft) เป็นเส้นไหมที่มีความละเอียด ความยืดตัวและความเหนียวได้มาตรฐาน **ขั้นที่ 3 การข้อมเส้นไหมสิทธรมชาติ** การข้อมสิทธรมชาติ ที่สำคัญ คือ การทำความสะอาดเส้นไหม ก่อนการข้อม การเตรียมน้ำข้อม การเตรียมนสารช่วยข้อม หรือสารช่วยติดสี จากนั้นจึงเริ่มการข้อมสี **ขั้นที่ 4 การกวักไหมใส่อ๊ก** มีอุปกรณ์คือ กง และอ๊ก เป็นการนำเส้นไหมมากวักให้เส้นไหมติดต่อกัน เมื่อได้เส้นไหมจากการกวักแล้ว จึงนำไปปั่นหลอดน หรือ กรอใส่หลอด บรรจุใส่กระสวย **ขั้นที่ 5 การคั่นไหมเส้นทางขึ้น** อุปกรณ์ที่ใช้คือ หลักมือ โดยการกำหนดขนาดของผ้าผืนที่ทอ จะเดินเส้นไหมทางขึ้นให้เท่ากับความยาวของผืนผ้า จากนั้นก็เรียงหลอดไว้ เพื่อที่ดึงเส้นไหมขึ้นเครื่อง หรือคั่นทางขึ้น เริ่มจากผูกปลายเส้นไหมที่ถ่ามาจากอ๊ก หรือหลอดหลักคั่นไปขวามือก่อนแล้ว วนไปทางซ้ายผ่านหลักคั่นทุกหลัก จนถึงหลักคั่นสุดท้าย จึงนำเส้นไหมไปพันกับหลักคั่นพิเศษ ซึ่งมีหลักเดียวในผืน บริเวณนี้เส้นไหมจะขัดกัน เรียกตรงที่ขัดกันนี้ว่า “ขาใจ” เป็นบริเวณที่นับจำนวนความและจำนวนหลบ

1 ความ = มีเส้นไหม 4 เส้น, 10 ความ = 1 หลบ = 20 รู, 12 หลบ เรียกว่า ฟืม 1 การค้นหูก กลับไป-กลับมา เรียกว่า หลบไป-หลบบมา ซึ่งเป็นการนับกลุ่มเส้นไหมเป็น หลบ จนกระทั่งได้เส้นไหมตามจำนวนสัมพันธ์กับฟืมที่จะใช้ทอ ใช้เชือกมัดขาใจไว้ให้ เส้นไหมขัดกันอยู่ดั้งเดิม เสร็จแล้วถอดกลุ่มไหมออกจากผือ จากนั้นตัดเส้นไหมให้ ปลายเปิดทุกเส้น ตรงที่คล้องกับหลักชั้นลูกแรก กลุ่มเส้นไหมที่ได้ เรียกว่า เครือหูก หรือ ไล่หูก **ขั้นที่ 6 การสืบหูกต่อไล่ฟืม** เมื่อกันหูกแล้ว ทำการต่อเส้นไหมที่กัน และ ตัดปลายเข้ากับขาใจหูกที่ติดอยู่กับเขาหูก และฟืมที่ชั้นทอผ้าผืนที่เหลือค้างเป็นกนกหูก ไว้กับฟืมและเขาหูก เรียกว่า การสืบหูก โดยผูกปลายเส้นไหมจากไล่หูกอันใหม่เข้ากับปลายเส้นไหมจากไล่หูกเดิมที่ติดอยู่กับเขาหูก การสืบเส้นเครือ ไขว้แซงฟืม รูละ 2 เส้น และสืบเครือสร้างลายทางเครือเต็มผืนหน้าฟืม โดยไม่เว้นพื้นที่ให้สังเกตเห็น ไหนเป็นหัวชั้น และตีนชั้น โดยการสืบเส้นเครือจะสลับสองสี สีหนึ่งจะเป็นสีพื้น อีกสี จะเป็นลาย วิธีการสืบเส้นเครือ หรือ เส้นยืนต่างสี โดยให้สีหนึ่งเป็นสีพื้น และอีกสีเป็น ลาย แล้วทอเส้นสีเดียวกับพื้นนี้ จึงทำให้เกิดเป็นริ้วเส้นลายเป็นทิว ที่เห็น ได้ว่า ลายผ้า เกิดจากเส้นเครือ หรือ เส้นยืน เรียกว่า ลายทางเครือ **ขั้นที่ 7 การขึ้นก่เครือทิว แซมด้วย เครื่องมุก** การขึ้นก่เครือทิว แซมด้วยเครื่องมุก เริ่มจากนำเครือที่ผูก หรือสืบเสร็จแล้ว นำไปขึ้นตรงกลางของก่ ส่วนที่ขาใจไหมที่ขัดกัน นำเขาหูกออกจากปมที่สืบไว้ หรือ ผูกไว้ ตึงเครือหูกแล้วนำไหมมาสอดขัด จากนั้นเริ่มการทอผืนผ้าชั้น และ **ขั้นที่ 8 การทอเป็นผืนผ้าชั้นทิวมุกจกดาว** ความโดดเด่นคือ การสืบเส้นเครือ หรือ เส้นยืน ให้ เป็นแนวลาย นิยมใช้ไหม 2 สี คือ สีแดงครั้ง กับสีดำมะเกลือ หรือ สีคราม ขนาดของ ฟืม มักใช้ขนาด 40 – 42 ได้ผ้าหน้ากว้างที่มีความยาว ความสูง สามารถนุ่งเหมือนผ้า โสร่งได้ โดยไม่ต้องต่อชั้น ซึ่งการทอผ้าทิวมุกจกดาว ประกอบไปด้วยเส้นไหม 2 ชุด คือ ชุดแรก คือ “เส้นเครือ หรือ ไหมเส้นทางยืน” จะจึงไปตามความยาวผ้าอยู่ติดกับก่ ทอ หรือแกนม้วนด้านยืน ชุดที่สอง คือ “เส้นพุ่ง หรือ เส้นไหมทางนอน” จะถูกรอเข้า กระสวย เพื่อให้กระสวยเป็นตัวนำเส้นพุ่งสอดขัดเส้นทางยืนเป็นมุมฉาก โดยสอดไป แล้วสลับกับการเหยียบขัด ทอสลับกันไปตลอดความยาวของผืนผ้า การสอดเส้นพุ่งแต่ ละเส้นต้องสอดให้สุดถึงริมแต่ละด้าน แล้วจึงวกกลับ

ภาพ 4

ส่วนประกอบลายผ้าชั้นทิวมุกจกดาว

2. ผลการใช้กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าชั้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานีของสตรีผู้สูงอายุสู่ ปราชญ์ว่า การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ด้านทัศนคติ ด้านทักษะและการปฏิบัติ หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองใช้กระบวนการฯ อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

1. การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าชั้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานีของสตรีผู้สูงอายุ ได้เป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 กลุ่มสตรีผู้สูงอายุถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าชั้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี โดยการอธิบาย แนะนำ และสาธิตก่อนให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามจริงในแต่ละขั้นตอน ประกอบด้วย 8 ชั้น ในแต่ละชั้น ผู้สูงอายุต้องสาธิตวิธีการให้ผู้เรียน ก่อนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ หรือลงมือทำ (Learning by doing) สอดคล้องกับแนวคิดของ จอห์น ดิวอี้ Dewey (1973) เป็นแนวคิดปฏิบัตินิยม

(Pragmatism) เชื่อว่า มนุษย์จะต้องปรับตัวเพื่อให้ชีวิตอยู่รอดที่เน้นฝึกการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำ ได้ฝึกปฏิบัติ ฝึกคิด ฝึกลงมือทำ มีประสบการณ์ มีอยู่ 2 ประเภทคือ ประสบการณ์ที่ไม่เป็นความรู้ หรือยังไม่ได้คิดแบบไตร่ตรอง หรือที่เป็นความรู้ ได้ผ่านการคิดไตร่ตรอง แนวคิดการให้ผู้เรียน ได้ลงมือกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ผ่านการทำกิจกรรมลงมือปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมจริง ได้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะ ที่สนใจจะส่งผลต่อทัศนคติ แรงจูงใจและมีความสุขในการเรียนรู้ นำไปสู่ทักษะการปฏิบัติได้ ทั้งนี้การปฏิบัติจริงเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้รับการเรียนรู้ลงมือทำในสถานการณ์จริง โดยมีผู้ให้การถ่ายทอดคอยอธิบาย แนะนำ ตรวจสอบ ให้การปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน Pattungway and Nilsingkhon (2014) ส่วนในขั้นตอนการสร้างกระบวนการ ได้จัดเวทีระดมความคิดร่วมกับชุมชน เพื่อร่วมกันส่งเสริมสนับสนุน ตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาของชุมชน ให้สืบสานต่อยอดสู่ชนรุ่นหลังนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนได้ ทั้งนี้การทำกิจกรรมระหว่างกัน ในสังคมจะช่วยให้เกิดความเข้าใจกัน กับการคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น Wannasiri (2007) ซึ่งภูมิปัญญาการทอผ้าชิ้นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นผ้าชิ้นระดับสตรีชั้นเจ้าของอุบลราชธานีศรีวนาลัย สอดคล้องกับบริบทของคนอุบลราชธานี ที่เป็นคนเรียบง่าย สมถะ เป็นศาสตร์และศิลป์ที่สืบทอดจนปัจจุบัน ลวดลายคงเอกลักษณ์เฉพาะในรูปแบบดั้งเดิมไว้ได้ หากช่างทอและชุมชนร่วมกันอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่ ย่อมส่งเสริมความยั่งยืนให้สังคมชุมชนที่เปี่ยมด้วยคุณค่าทางจิตวิญญาณ อีกทั้งคุณค่าทางเศรษฐกิจไว้ให้กับชนรุ่นหลังที่อาจพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัย สอดคล้องกับการศึกษาของ Auksang (2009) ที่ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ข้อมสิริธรรมชาติ ได้ข้อสรุปว่า ผ้าไหมมัดหมี่ข้อมสิริธรรมชาติได้จากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และการลงมือปฏิบัติตามทำให้เกิดการเรียนรู้ นอกจากนั้นยังได้รับความรู้จากการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์กันเองภายในกลุ่ม และการรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอก มีผลทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ข้อมสิริธรรมชาติ

ส่วนรูปแบบที่ 2 การบันทึกองค์ความรู้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยจัดเก็บไว้ที่ห้องสมุด และในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นแผ่นซีดี เก็บไว้ที่คณะครุศาสตร์ และสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ซึ่งเดิมช่างทอผ้าผู้สูงอายุใช้วิธีการถ่ายทอดโดยบอกเล่าแล้วให้ลงมือปฏิบัติ โดยมีได้สร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หากผู้สนใจลวดลาย หรือวิธีการทอที่ต้องถามช่างทอที่เป็นผู้สูงวัยหากไม่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ องค์ความรู้สำคัญอาจสูญหายไปตามกาลเวลา ทั้งนี้ปัจจุบันเทคโนโลยีได้พัฒนาขึ้น การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นซีดีของหน่วยงานและของมหาวิทยาลัย สำหรับจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในระบบของสำนักหอสมุดของมหาวิทยาลัย สามารถช่วยให้เกิดประโยชน์ในการอนุรักษ์องค์ความรู้ การสืบค้น และการนำไปใช้สำหรับบุคคลที่สนใจได้ สอดคล้องกับ Phasukyud (2007) กล่าวว่า การบันทึกความรู้ด้วยเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เป็นการเอื้อการเข้าถึง และการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างเป็นระบบ สามารถจัดเก็บในรูปแบบภาพเคลื่อนไหว พร้อมอธิบายขั้นตอนอย่างละเอียด แล้วบันทึก หรือเผยแพร่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์จะช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าเช่นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี คงอยู่สู่คนรุ่นต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ ควรปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรุ่นเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นมรดกชาติ นอกจากนั้นสถานศึกษาสามารถจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้อุปภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้นักเรียน นักศึกษาได้เรียนรู้ สืบสานต่อยอด หรือประยุกต์พัฒนาให้ร่วมสมัย แต่ยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมจะช่วยให้เกิดอาชีพและรายได้ช่องทางหนึ่งและหน่วยงานภาครัฐควรจัดโครงการสนับสนุนเผยแพร่ข้อมูลหลากหลายรูปแบบ

ข้อเสนอแนะการวิจัยต่อไป ควรศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการส่งเสริมพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าเช่นทิวมุกจกดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี

References

- Auksang, D. (2009). The knowledge management process for local wisdom about organically-Dyed “Mudmee” Thai Silk. *KKU Research Journal (Graduate Studies)*, 9(4), 135-147. [in Thai]
- Chaiyasit, K., Siwan, Y., & Sommai, J. (2015). The development of the traditional silk weaving wisdom process among Thai Kui people in Southern Isan. *Journal of Education and Social Development*, 11(1), 246-257. [in Thai]
- Department of Community Development. (2004). Developer's guide. *On organizing a participatory learning Process*. Bangkok Blog. [in Thai]
- Dewey, J., & McDermott, E. W. (1973). *The philosophy of John Dewey*. Putnam Sons.
- Education Council Secretariat Ministry of Education. (2008). *Handbook for the Recruitment and Selection of Thai wisdom*. 21st Century Company Limited.
- Mcmillan, J. H., & Schumacher, S. (2010). Participants, Subjects, and sampling for quantitative designs. *In Research in Education Evidence-Base inquiry*. Pearson Education.
- Pattangway, T., & Nilsingkhon, J. (2014). *Independent studies by computer Kangbon Chai Badan Lop Buri*. <https://sites.google.com/site/chaibadanbon/home/keiyw-kab->
- Phasukyud, P. (2007). *Knowledge management (KM), learning organization (LO) powered*. Yaimai.
- Rabinowitz, P. (2013). *Intervention research with communities: A gateway to tools*. <http://ctb.ku.edu/table-of-contents/evaluate//intervention-research/main>
- Samanchat, S. (2020). Weaving and patterns of the rulers of Ubon. *Journal of Isan Arts and Cultere*, 1(1), 79-95. [in Thai]
- Wansiri, N. (2007). *Social and culture anthropology: Theories in social and culture anthropology (Complete Version)*. Xpernet. [in Thai]
- Wongchaum, S. (2011). *Country development planning*. Petchrung Printing Center. [in Thai]

Authors

Prakaithip Pichai

Tel. 081-3534588 E-mail: prakaithip888@gmail.com

Narongrith Intanam

Tel. 084-0469798 E-mail: narongrith.i@ubru.ac.th

Naret Khuntaree

Tel. 088-5943632 E-mail: narechkhan585@gmail.com

Thatsarin Intanam

Tel. 084-3844942 E-mail: thatsarin.i@ubru.ac.th

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University

2 Ratcha Thani Rd, Mueang Ubon Ratchathani District,

Ubon Ratchathani 34000

Sutthipong Sutthilukmunikul

Faculty of Humanities and Social Sciences,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

2 Ratcha Thani Rd, Mueang Ubon Ratchathani District,

Ubon Ratchathani 34000

Tel. 08-8586-2151 E-mail: sutthipong.s@ubru.ac.th